

Cs. Kiss Lajos – Fábri György

Utószó

Mannheim Károly életművének – s ezen belül is a tudásszociológia Mannheim által kidolgozott tudományos paradigmájának – eredetiségét és jelentőségét az 1980-as évektől, s különösen a rendszerváltozás korszakában, a magyar filozófia és társadalomtudomány művelői közül már senki nem kérdőjelezte meg. Ezért nem is szorul különösebb indoklásra a *Világosság* vállalkozása, hogy a Reinhold Krämer Verlag kiadásában megjelent tutzingi nemzetközi Mannheim-konferencia anyagát összevont tematikus számban közölje. Ugyanakkor az illendőségen túl mégis szükséges néhány szót ejteni e vállalkozás keletkezésének körülményeiről, illetve azokról az indítékokról, amelyek a *Világosságot* a konferencia-anyag közlésére ösztönözte.

A nyugat-európai társadalomtudományban már régóta klasszikusként tisztelt Mannheim Károly személye és műve a rendszerváltozás után szülőhazájában is elnyerte az őt megillető helyet, s visszakерült a hazai szakmai gondolkodásba. Mannheim Károly nem pusztán metaforikus értelemben, hanem ténylegesen is kutatási programmá vált, így megérett az idő és a tudás egy valóban reprezentatív és szisztematikus összkép kialakításához¹. Ez azonban csak a magyar filozófia és társadalomtudomány hangsúlyozottan közös erőfeszítéseinek az eredményeként születhet meg², hiszen Mannheim munkássága a nemzetközi recepcióban és reflexióban egyaránt ennek a két diszciplináris közelítésnek a szerves egységében formálódik. Ebben a megközelítésben vethető fel az a kérdés is, hogy a mannheimi életmű vajon úgy és annyira fontos-e a magyar filozófiai-tudományos kultúra számára, mint amely eleven, új belátásokra, kutatási megfontolásokra ösztönző hagyományt jelent. Vagy megelégszünk azzal, hogy Mannheim Károly esetében egy magyar származású, kielégítően recipiált klasszikus szerzőről van szó, akinek életműve a társadalomtudományi karokon már kötelező oktatási anyaggá vált, s akin ezért – teoretikus aktualitásának kérdését nem nagyon firtatva – kutatónak, oktatónak és diáknak illendő módon „túl kell esnie”.

A *Világosság* jelen összeállításának közreadásával a nemzetközi Mannheim-kutatás azon irányát ajánljuk a Tisztelt Olvasó figyelmébe, amely nem egyszerűen a modern szociológia egyik klasszikusaként méltatja és tárgyalja Mannheim Károlyt, hanem

¹ Példaadó ehhez Felkai Gábor Mannheim-könyve, amely elsőként tett kísérletet Mannheim teoretikus arcképének a megrajzolására. (Felkai Gábor (szerk.): *Mannheim Károly*. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 1999.) Ennek a képnek a megrajzolásához járult hozzá továbbá a magyar Mannheim-kutatók közreműködésével készült tanulmánykötet is. (Gellériné Lázár Márta – Karádi Éva – Cs. Kiss Lajos (vál.): *Mannheim-tanulmányok. Írások Mannheim Károlytól és Mannheim Károlyról*. (Szerk.: Karádi Éva) Budapest, 2003, Napvilág Kiadó.)

² Erre törekedtek a Mannheim Károlyról megemlékező hazai konferenciák (1992: *Mannheim Károly aktualitásáról*. Szervező: Soziologisches Geschichtliche Sektion der Internationalen Gesellschaft für Soziologie; 1993: *Mannheim Károly és kortársai*. Szervező: Collegium Budapest; 2000: *Akik nyomot hagytak a 20. századon: Mannheim Károly*. Szervező: Politikátörténeti Intézet), valamint az ELTE Társadalomtudományi Karán jelenleg is folyó tudásszociológiai kutatások.

napjaink társadalomtudományi diskurzusában is aktuális szerzőként. Munkássága ugyanis érvényes teoretikus kiindulópontokkal, elemzési keretekkel, sőt forrásanyaggal szolgál a közép-, kelet- és dél-európai társadalmak önértelmezéseinek, modernizációinak és rendszerváltozásainak a szociológiai megfigyelése és leírása során. E megközelítésben tehát Mannheim a modern társadalomtudomány valóban *korszerű* gondolkodója, aki folytatható elméleti hagyományt képvisel. Szakmai különlegessége a közlésnek, hogy egy nemzetközi tudományos vállalkozást teljeskörűen hozzáférhetővé tesz magyar nyelven³, ami az oktatásban tananyagként és kitekintésre ösztönző példaként is szolgálhat.

A lapszámban olvasható tanulmányok a magyar olvasó számára önmagukban is érdekes elemzéseket, ismereteket nyújtanak konkrét társadalmi-történelmi jelenségekről (generációs probléma, a magyar baloldali emigráció sorsa, a cseh politikai kultúra stb.). Különösen izgalmas és tanulságos ez a hazai társadalomtudományi-bölcészeti értelmiség körében, hiszen a közölt tanulmányok példaszerűen mutatják be, miként lehet (és valószínűleg kellene is) aktuális, helyenként égető társadalmi kérdésekhez a szaktudományos elmélyültség és apparatás alkalmazásával hozzájárulni. Bátorító ilyen szempontból a tanulmányok szellemi hozadéka azok számára, akik túltengőnek érzik a jelenlegi magyar társadalomkutatásban a napi politikai publicisztikai műfaj dominanciáját. Ez a felvetés természetesen nagyon is tartalmi módon kapcsolódik Mannheim munkásságának egy újra aktuálissá vált vonulatához, az értelmiségi tevékenység és pozicionálás lehetséges mozgásterének végiggondolásához.

Mannheim másik nagy témája, a társadalom- és bölcészeti tudományok tudományosságának, objektivitásának, módszertani kiforrottságának a bizonyítása, ugyancsak meghatározó súllyal szerepel a tanulmányokban – s ez közvetlenül kapcsolódik a *Világosság* tematikus programjához, a tudásegész rekonstruálásában a tudományfilozófiai reflexió újabb irányainak alkalmazásához. Az a látványos különbség, ami a magyar természet- és társadalomtudományos teljesítmény nemzetközi beágyazódottságában, szakmai színvonalában és társadalmi elismertségében egyaránt megmutatkozik az elmúlt két évtizedben, mindenképpen indokolja, hogy a tudásszociológia demarkációs potenciálját – a politika és tudomány, tudomány és ideológia, tudomány és önkifejezés közötti határmegvonásban – felhasználjuk ebben a programban.

E törekvéseink több vonatkozásban is konvergálnak a tutzingi Mannheim-konferencián megvalósított célokkal. A magyar tudományszervezeten belül a természet- és a társadalomtudományok közötti kívánatos – a kutatás, a tudásszerzés- és alkalmazás szempontjából hatékony – egyensúly megteremtésének a problémáját azonban csak a hazai társadalom- és bölcészettudományok művelőinek bevonásával, egy közös, nyilvános önértelmezés alapján lehet tárgyszerűen és konszenzusképesen megfogalmazni. Mannheim Károlynak, mint azt összevont számunk tanulmányai mutatják, e kérdésekben is van mondanivalója a folyóirat és így a magyar társadalom- és bölcészettudomány számára.

Az összeállítás közlésének lehetőségéért ezért is mondunk köszönetet a német kötet szerkesztőinek, szerzőinek és kiadójának.

³ A jelzett nemzetközi Mannheim-konferenciák anyagaiból csupán sporadikusan és esetlegesen jelentek meg tanulmányok magyar folyóiratokban, illetve tanulmánykötetekben.